

КОНЦЕПТОТ НА ТЕРОРИСТИ ВОЛЦИ-САМОТНИЦИ

Кратка содржина

Природата на тероризмот значително се промени во текот на последната деценија. Во последниве години, феноменот на таканаречениот тероризам волци-самотници се зголеми со сè повеќе напади извршени од страна на поединечни актери. Промената на природата на тероризмот предизвика дебата за тоа како точно да ги опишат поединците кои дејствуваат независно од синџирот на команда на терористичката организација. Концептот на осамениот волк треба да се преиспита и приспособи на променетите околности. Целта на овој труд ќе биде фокусирана на една од најнепредвидливите форми на терористички акти – оние што ги извршил еден поединец, т.н. волк-самотник. Политички, концептот осамен волк се користи за да се увери јавноста и да се каже дека опасноста повеќе не е иманентна. Најтешкиот дел во откривањето волци-самотници е дека нивните напади се случуваат во контекст на повеќе идеолошки рамки и не се ограничени само на една група или систем на верување. Во моментот, има повеќе прашања отколку одговори за содржината и валидноста на концептот на волци-самотници, но треба да бидеме свесни дека надворешните услови се променија, а старите одговори можеби повеќе не се соодветни на денешниот тероризам реализиран од еден поединец.

Клучни зборови: ТЕРОРИСТИ ВОЛЦИ-САМОТНИЦИ, ЕКСТРЕМИЗАМ, НАПАДИ, ЗАКАНА, РАДИКАЛИЗАЦИЈА

Вовед

Неодамнешните настани доведоа до зголемено внимание на релативно ретката форма на тероризам: терористи волци-самотници кои планираат и спроведуваат напад без помош од други. Тие се гледаат себеси како претставници на некоја поголема група или кауза и може да имаат некое искуство во група, организација или општествено движење поврзано со оваа причина (McCauley, S, Moskalenko, 2014).

Концептот на терористи „волци-самотници“ е сè позачестен привлекувајќи внимание од страна на медиумите како „нова“ и „опасна“ закана. Тој претставува растечки феномен, додека истражувањата на оваа тема се со одредени недостатоци, бидејќи овој вид насил-

ство е еден од најмистериозните и непредвидливи облици/форми на тероризам (Krstic, 2018).

Дефинирање на концептот

Терористите волци-самотници го ризикуваат сопствениот живот и слобода за својата кауза. Зошто некој поединец ќе го преземе овој ризик? Генерално, зошто кој било поединец ќе одлучи да се жртвува од некоја причина? (McCauley, S, Moskalenko, 2014).

Одговорот на овие прашања, пред сè, бара длабинско разбирање на еволуцијата на тероризмот волк-самотник базирано на докази, радикализацијата на осамениите волци и општествено-политичките контексти во кои се наоѓа феноменот. Овој труд има цел да обезбеди таков увид.

Притоа, трудот се обидува да понуди значајни чекори кон превенција преку обезбедување нови начини на размислување и одговор на тероризмот волк-самотник. Ова бара јасна дефиниција на феноменот, односно како се разликува овој вид тероризам од другите видови тероризам.

Прецизна дефиниција на терорист волк-самотник е императив, особено затоа што терминот често се злоупотребува или се користи непрецизно. Во овој труд поимот терористи волци-самотници се однесува на терористички акции извршени од лице-поединец наспроти оние извршени од страна на терористички организации или државно спонзориран тероризам. Елементот на тероризмот што е истакнат во оваа разлика – имено, субјектот кој извршува терористичко насилство (поединец) доминира во традицијата на истражувачите кои го дефинираат осамениот волк како „личност која дејствува сама по себе без наредби или врски со одредена организација“ (Burton, Stewart, 2008).

Според оваа формулација, осамен волк не е оној што прави конспирација со други во обид да изврши тероризам. Осамениот волк е осамен по природа и претпочита да дејствува сосема сам, иако неговата или нејзината радикализација кон акција може да биде поттикната од насилни медиумски слики, книги што поттикнуваат на насилство, манифести и фатви (Hamm, Spaaij, 2017).

Во овој труд радикализацијата е дефинирана како процес во кој поединците усвојуваат екстремни ставови, вклучувајќи верувања дека треба да се преземат насилни мерки за политички или верски цели. Иако дејствува независно, волкот-самотник, сепак, е политичко суштество кое не извршува чисто егоцентрични цели (Hoffman, 2006).

Не постои професионален консензус за дефинирање на терористите волци-самотници, а некои научници целосно го отфрлаат овој тер-

мин. На пример, Џонатан Вајт (2003) тврди дека терминот има мала практична вредност. Тој забележува дека „некои волци-самотници е по добро да се перципираат како вистински екстремисти кои веруваат дека одат надвор од ограничувањата“, односно „терминот ги слави нивните постапки и не треба да се користи“. Вајт не е сам во својата критика. Истражувачот за тероризам Брајан Џенкинс (2011), исто така, тврди дека „терористот волк-самотник е романтичен термин што наведува на зајадлив и смртоносен сторител“, и кога тоа не е секогаш случај. За да се избегне оваа претпоставена глорификација, истражувачите честопати се осврнуваат на овој феномен со такви псевдонаучни зборови како што се „тероризам со еден актер“, „тероризам соло-актер“, „тероризам со еден актер“, „изолиран тероризам“, „самостоен тероризам“, „идиосинкретичен тероризам“, „осамен одмазднички тероризам“ или „терор на актер-осаменик“.

Некои експерти користат широка дефиниција на терорист волк-самотник во однос на мотивите и бројот на сторителите што се вклучени. Џефри Симон (2013) го дефинира како кривично дело со употреба на насилство врз владата, општеството, бизнисот или војската од индивидуално дејствување или со минимална поддршка од еден или двајца други луѓе за остварување политички, социјални или финансиски цели. Оваа дефиниција го вклучува она што Симон го нарекува „криминален волк-самотник“ или „оние што го извршуваат нивното насилство за чисто лична или финансиска добивка“.

„Криминалот од омраза“ се однесува на голем број насилни и ненасилни дела што се сторени поради предрасуди на сторителот против одредена група претставена од жртвата, додека тероризмот е насилен чин наменет исклучиво да ја присили владата или цивилното население во остварување политички или социјални цели (Turpin-Petrosino, 2015).

Додека идеолошката мотивација на волкот-самотник делумно објаснува зошто овој феномен добил хиперболично внимание во академските кругови, токму самиот статус на „осаменик“ го прави овој терорист уникатен, слабо разбран и, што е најважно, непредвидлив во неговиот или нејзиниот избор на цели за насилство. Поради недостатокот на терористички тренинг и логистичка поддршка, волците-самотници обично ги избегнуваат тешките цели (како што се добро зајакнати владини згради) во корист на поедноставни напади врз делумно обезбедени меки цели (како што се јавни собири). Овие карактеристики го разликуваат тероризмот извршен од неповрзани поединци од оние што се направени од пошироки радикални движења. Далеку повеќе од фигура на говорот, тогаш концептот на терорист волк-самотник е епистемолошко препознавање на методите, валидноста и обемот на оваа посебна форма на политичко насилство (Hamm, Spaaij, 2017).

Пол Гил (2015) идентификува три категории:

1. индивидуални терористи кои тренираат сами и ги избираат сопствените цели;
2. лица кои добиле обука од терористички организации и им биле дадени цели за напад; и
3. парови кои можеби се радикализираат едни со други, но кои не добиле надворешна насока.

Слично на тоа, други експерти, како што е Кристофер Хјуит (2003), ја дефинираат терористичката група како група што се состои од најмалку четири лица, додека ако се состои од помалку, се смета за операција на волк-самотник. Во оваа дефиниција, двојките и тријата се сметаат како волци-самотници.

Веројатно, ако две или три лица извршуваат акт на тероризам, тогаш тоа повеќе не е „осамен“ чин што го извршил „неповрзан“ поединец, бидејќи имало повеќе сторители кои биле барем поврзани меѓусебно. Другото прашање се однесува на насилната радикализација. Во случаи на терористи волци-самотници, поединецот обично станува радикализиран во рамките на неговите или нејзините сопствени достигнувања, како што се, на пример, преку насилни медиумски слики, онлајн-проповеди и политички сведоштва или лично почитување на терористите кои претходно реализирале напади (Spraaij, 2012). Малите терористички групи (вклучувајќи двојки или трио) имаат поинаков вид динамика, при што радикализацијата се случува со конспиративна помош на другите членови на групата (Hamm, 2002).

Без оглед на тоа колку мали ќелии можат да бидат двојки, тријади, штом две или повеќе индивидуи комуницираат едни со други со цел да извршат терористички напад, динамиката на мали групи влегува во игра (Pantucci, 2011).

Напади од волци-самотници и пропаганда

Терорист волк-самотник е вообичаено некој што дејствува од силно идеолошко или верско уверување, кој внимателно ги планира своите постапки и успешно ги крие своите намери од другите.

Полицискиот комесар Бил Братон им изјавил на новинарите дека во споредба со нападите на Ал-Каеда, „ИСИС ќе биде многу повеќе инспирација на терористите волци-самотници. ...Тие се многу софистицирани во однос на своите способности преку своите видеа, социјални медиуми, списанија“ (NYPD, 2014).

Првиот напад на волк-самотник во Америка, кој беше инспириран од Исламската држава, се случи на 26 септември 2014 година, кога триесетгодишниот Алтон Нолен го уби својот соработник во фабрика за преработка на храна во Оклахома. Тој претходно во затвор ја сменил

својата вера, чии дигитални отпечатоци вклучуваат пропаганда на ИСИС (Schuurman et al, 2017).

Експлицитниот повик на ИСИС за поддржувачите од западните земји да извршат терористички напади од типот на волк-самотник во нивните матични земји стана суштински дел од пропагандата на групата во текот на следните две години.

Истражувачите велат дека терористичкиот напад врз двете цамии во Нов Зеланд бил извршен од еден сторител. Но, повикувајќи се на него како на волк-самотник се затскрива екстремно десничарски терор (Petersmann, 2019, DW).

Како прототип на волк-самотник важи норвешкиот терорист Андрес Брејвик, кој на 22 јули 2011 година уби 77 луѓе (Berntzen, Sandberg, 2014). „Европа сè повеќе се навикнува на напади на терористи екстремисти, но делото на Брејвик од него направи најсмртоносен од сите т.н. волци-самотници во историјата на континентот“ (Seierstad, 2016). „Замислата дека терористите оперираат сами ни дозволува апстрахирање на врската меѓу насилниот чин и идеолошката заднина“ (Burke, 2017). Теоријата на волци-самотници ја јакне посакуваната човечка перцепција „дека одговорноста за насилен екстремизам на поединци ја поднесува исклучиво поединецот“.

Терористите на модерната доба не сакаат во секој случај да припаѓаат на една терористичка група со јасен наслов како што се Ал Каеда или Исламска држава или т.н. НСУ (Националсоцијалистичко подземје). Сепак, нивната радикализација се случува во општествената клима во која живеат. Интернетот и социјалните мрежи им овозможуваат на денешните терористи досега невидено вмрежување и ширење, дури и пренос во живо на нивниот чин на „Фејсбук“, како што беше последниот случај во 2019 година во Нов Зеланд.

Многу експерти се согласуваат дека терористите се производ на своето време. Во претходните години се етаблираше општествен тренд како што е, на пример, пораст на интолеранција распламтена од политиката со растечки знаци на популизам. Токму тој копнеж по едноставни одговори поларизира – неистомислениците се странци и непријатели. Етаблирањето на екстремизмот во општеството се зајакнува и со дигитализацијата на човечкиот живот. Реалните врски се заменуваат со виртуелни, но и виртуелните контакти имаат реални последици. Давид Сонболи, кој на 22 јули 2016 година во трговски центар во Минхен уби девет луѓе, интензивно се движел во виртуелниот свет на мрежата на ксенофоби. Сонболи свесно за датум на нападот ја избрал петгодишнината од терористичкиот напад на Андерс Брејвик, напад кој во виртуелниот свет доби пофалби од истомислениците. (Petersmann, 2019, DW). Дури и цихадистичките атентатори, кои во Европа извршија напади ка-

ко поединци можни членови на Исламската држава, пред агентатите имале непосредни контакти со членови на ИСИС во Сирија и во Ирак.

Австралиеот Терант е автор на манифестот од 74 страници, кој изрично се повикува на Андерс Брејвик и на Американецот Дилан Руф кој уби деветмина Афроамериканци во црква во Чарлстон. Докажани се контактите на Брејвик и Тернат со други десничарски екстремистии во земјата и во странство. На својот профил на „Фејсбук“, кој во меѓувреме го избришал, Терант ги споделувал десничарските идеи и написи за десничарски екстремизам, меѓу кои и најмалку еден текст за десничарски екстремизам меѓу војниците на Бундесверот, кои очигледно за него се браќа според дух.

Брејвик и Терант се гледаат себеси како модерни крстоносци во борба за зачувување на чистата и, веројатно, загрозувана бела европска раса. Тие двајцата гледаат во муслиманите наводни „освојувачи“ кои стремат кон инвазија на светот (Petersmann, 2019, DW).

Концептите членство во групи и дејствување самостојно сè потешко можат да се применат во свет каде што терористичките организации сè повеќе се организираат преку социјалните медиуми. Ова докажува дека општествените врски играат клучна улога во текот на процесот што води од идеолошка радикализација до планирање и подготовка на терористичките напади (Schuurman, B, et al. (2017).

Појаснување на улогата на мотивацијата за тероризмот волк-самотник

Исламофобијата, расизмот и белиот национализам се веќе одамна присутни во парламентите на западните демократии – САД, Австралија и Европа. Во таа смисла е студијата за 119 терористи (волци-самотници), објавена во февруари од Меѓународниот центар за терористички студии на Државниот универзитет на Пенсилванија. Според студијата, големо мнозинство терористи-поединци, чие однесување е истражувано во неа, „редовно се движело во препознатлив и видлив спектар што вклучува однесување и активности на поширока интересна група, општествено движење или терористичка организација“ (International Center for Terrorism Studies, 2013).

Студијата доаѓа до драматичен заклучок. Кај околу две третини од испитуваните случаи, членови на семејството, пријатели или познајници, се потврдува дека знаеле за одредена екстремистичка идеологија следена од извршителите. Во 64 случаи, семејството и пријателите знаеле за намерата на поединецот да учествува во некој терористички акт, зашто тоа и усно им го кажал (International Center for Terrorism Studies, 2013).

Волците-самотници не се гледаат себеси како осамени волци, туку токму спротивното според нив е точно. Волците-самотници често се

сметаат себеси за дел од херојската авангарда која се обидува да заштити поголема група луѓе. Важно е да се разбере дека осамениот волк е етикета прикачена на поединец од екстерни сили, а не од самиот актер. Може да се тврди дека тоа само по себе не ги прави гореспоменатите критериуми неважечки, бидејќи објективно индивидуата дејствувала сама, без оглед на тоа дали тој или таа верува дека припаѓа на една организација или презема дејства во име на група или не презема. Норвешкиот терорист Андерс Брејвик и Unabomber Тед Качињски, кој убил три лица и повредил дваесет и три лица во текот на седумнаесет години, често се користат како типични примери за закана со еден актер. И двајцата беа поединци кои се покажаа способни за планирање и извршување смртоносни терористички напади (Hemmingby, Bjørge, 2016).

Импликациите од овие наоди за спречување и нарушување на екстремизмот поставен од единствен актер може да се илустрираат со тоа што ќе се проучува радикализацијата на еден актер и однесувањето пред нападот. Во овој труд, радикализацијата на еден актер се изучува од релативна перспектива. Ова ни овозможи да ги идентификуваме различните степени и видовите „осаменост“ во однос на радикалните милјеа и групите во поставките за онлајн и офлајн. Нивната осаменост, во неколку случаи, е засилена со претерана смисла за самобитноста, комбинирани со презир за ефикасноста и посветеноста на причината за потенцијалните козаговорници. Некои се едноставно сами, како резултат на значајни промени во нивната социјална средина (Malthaner et al., 2017).

Слично на тоа, лондонскиот бомбардер Дејвид Коупленд, кој започна со соло-бомбардирање во 1999 година, во кој загинаа три лица, а 140 беа повредени, можеби се обиде да формира неонацистичка терористичка ќелија пред да одлучи да нападне сам (McLagan, Lowles, 2000).

На пример, Мохамед Буери, кој го уби контроверзниот холандски режисер Тео ван Гог во 2004 година, бил централна фигура во цицистичката Hofstadgroup (Schuurman et al., 2015).

За повеќето поединци, повредите или убивањето други лица бараат надминување на внатрешните морални бариери за употреба на сила (Bandura, 1990). Изложеноста на екстремистички идеологии и авторитетни фигури може да игра клучна улога во овој процес и истражувањата покажале дека 78 проценти од осамениите актери биле изложени на надворешни извори на охрабрување или оправдување за употреба на насилство (Schuurman et al., 2017).

Поголемиот дел од терористичките напади на Запад не се изведуваат од добро организирани меѓународни групи. Наместо тоа, терористичката закана за Запад во голема мера доаѓа од волците-самотници кои се поединци или од мал број лица кои извршуваат напад за поддршка на група, движење или идеологија без материјална помош или

наредби од таква група (Simon, 2013). Овие видови напади сочинуваат 70 проценти од сите смртни случаи на Запад од 2006 до 2014 година.

Ова несовпаѓање нагласува дека терористот волк-самотник опфаќа широк спектар на актери со различни мотиви и цели. Она што покажуваат податоците е дека некои земји имаат многу повисоки нивоа на терор од волци-самотници од другите. Податоците, исто така, покажуваат дека нападите на терористи волци-самотници во западните земји не се ексклузивно инспирирани од повикот за меѓународен цихад од страна на Ал Каеда и ИСИС (Spraaij, 2012).

Од 2006 до 2019 година, петте најголеми напади на волци-самотници на Запад се случиле во четири различни земји. Најголемата категорија напади реализирани од волци-самотници на Запад биле политички напади – 37 напади во кои имаше 110 загинали и 135 повредени.

Првиот пример е масакрот во Соединетите Американски Држави, кога еден војник уби 13 лица во воена база во Тексас во 2009 година. Холандија, исто така, имаше акт на тероризам од еден напаѓач во 2009 година, кога поединец со својот автомобил се втурнал во толпа за да се обиде да го оштети автобусот во кој било холандското кралско семејство, убивајќи седум лица, а повредени биле 12 лица.

Најголемиот политички терористички напад од волк-самотник се случи во Норвешка (Borchgrevink, 2012) во 2011 година кога екстремно десничарскиот терорист Андерс Брејвик спроведе два напади во еден ден убивајќи 77 луѓе, вклучувајќи и деца кои присуствуваа на младински камп воден од политичка партија (Global Terrorism Index, 2015).

Вториот најголем напад на волк-самотник во САД се случи во Орландо, Флорида, на 12 јуни 2016 година, кога дваесет и деветгодишниот Омар Матејн упаднаво ноќен геј-клуб, користејќи пушка и пиштол, и го извршил најсмртоносниот терористички напад од 11 септември 2001 година, при што загинаа 49 лица и повреди уште 53 лица. Пред да биде убиен во полициска престрелка, Матејн им викнал на своите жртви: „Време е да се стави крај на бомбардирањето во Сирија“, а потоа ја повикал 911 да ја прогласи верноста кон Исламската држава (Alvarez, Perez-Pena, 2016).

Последната терористичка акција е извршена од Австралиецот Брентон Х. Тарант, кој е обвинет за извршување на масакрот во џамиите Ал Нуор и Линвуд – напад делумно емитиран во живо на „Фејсбук“. Тарант се соочува со 51 обвинение за убиство и 39 обвиненија за обид за убиство (Graham-Mc Lay, 2019).

Екстремистичките политички гледишта, исто така, беа распространети и за нападите во САД од волци-самотници мотивирани од желбата да се дојде до политичка револуција, анархизам и антивладини

чувства, опозиција на противниците на хомосексуалните бракови и противење на поборниците на абортусот.

Други значајни терористички напади на волци-самотници извршени на Запад:

✓ во 2012 година, во Брисел, имам на шиитска џамија беше убиен од бомба поставена од волк-самотник;

✓ во мај 2014 година, во Брисел, четири лица беа убиени во престрелка во Еврејскиот музеј од поранешен член на ИСИС;

✓ на 7 јануари 2016 година, во Париз, човек со лажен експлозивен појас нападна полициски безбедносни сили;

✓ во јуни 2016 година, во Париз, волк-самотник го уби полицискиот командант и неговиот партнер пред нивниот дом (Joscelyn, 2016);

✓ на 14 јули 2016 година, во Ница, терорист волк-самотник со товарен камион влета во толпата што го прославуваше Денот на Бастија, при што загинаа 85 лица (Global Terrorism Index, 2016).

Табела 1. Мотивација на напади реализирани од волци-самотници (Глобален терористички индекс, 2015).

КАТЕГОРИЈА	СУПКАТЕГОРИЈА	ДЕФИНИЦИЈА
Расни и религиозни супремацисти	Антиисламитизам	Цел избрана поради нивната поврзаност со исламот. Ова вклучува напади врз џамии и напади од одмазда.
	Антисемитизам	Мотивирани од предрасуда против Евреите.
	Бела супремација/ надмоќ	Мотивирани од расистички поглед на светот и може да вклучуваат идентификација со ставовите на нацистите и ККК (Кју Клукс клан).
Индивидуални прашања	Индивидуални прашања	Нападот се должи на прашања специфични за поединецот. Ова може да вклучува желба да се привлече внимание, одредена догма или дејства поврзани со одредени заблуди што произлегуваат од влијание на дрога или ментална болест.
	Инспирирани од Ал-Каеда	Под влијание на Ал-Каеда, но и преземање напад без вклученост на Ал-Каеда за понатамошно ширење на идеологијата.
Исламски фундаментализам	Инспирирани од ИСИС	Под влијание на ИСИС и преземање напад без вмешаност на ИСИС за да се

		прошири идеологијата на групата.
	Цихадизам	Инспириран од исламскиот фундаментализам за да се вклучи во насилство. Напаѓачот може да биде инспириран од одредена исламистичка група, но повеќе се фокусира на насилниот цихадизам.
	Антиамериканизам	Напад преземен за да се изрази противење на специфични надворешни политики или други активности од страна на САД и нејзините сојузници.
Политички	Контравладини	Антиавторитарни мотиви за нивниот напад, вклучувајќи и отпор спрема полицијата, даночната служба, поштата или други инструменти на власта. Анархистите се вклучени во оваа категорија.
	Националистички	Напаѓач инспириран од национализмот – ги вклучува и сепаратистите.
	Политички екстремизам	Акција преземена за да се промовира одредена политичка гледна точка. Ова може да вклучува ставови за имиграција, абортус, ЛГБТ-права или кој било друг поглед – екстремистички по дефиниција поради насилството кое е вклучено.

Заклучок

Денес, една од најпредизвикувачките и непредвидливи форми на тероризам се насилни терористички дејства извршени од страна на поединци, честопати наречени терористи волци-самотници. Еден од главните проблеми во откривање на евентуалните волци-самотници е тоа што не постои конзистентен или типичен профил на волк-самотник.

Меѓутоа, честата неможност на волците-самотници за регрутирање или приклучување кон други лица за терористички цели не значи дека тие ја напуштаат целата општествена интеракција или дека нивната социјална средина нема да учествува во нивното наведување. Волците-самотници вообичаено се радикализираат и онлајн и офлајн преку „радикалните милјеа“. Преку таквата интеракција, тие развиваат слаби или придружни социјални врски со радикалните актери, дури и ако нивната интеграција и социјализација во овие милјеа честопати се делумни, периферни и дисконтинуирани.

Во суштина, нападите од волк-самотник претставуваат недефинирана закана за националната безбедност, бидејќи тие се навидум невозможни за предвидување или за собирање разузнавачки информации.

Тероризмот како логика не разликува религии и културни идентитети. Масовниот убиец од Нов Зеланд превиде одлучувачка работа, односно дека тероризмот може да ги дели луѓето, но и да разбуди солидарност.

Литература

- Alvarez, L., Perez-Pena, R. (2016). "Praising ISIS, Gunman Attacks Gay Nightclub, Leaving 50 Dead in Worst Shooting on U.S. Soil," *New York Times*, June 13. Available at: <https://www.nytimes.com/2016/06/13/us/orlando-nightclub-shooting.html>. [Accessed 15 March, 2019].
- Bandura, A. (1990). "Mechanisms of Moral Disengagement in Terrorism," in Walter Reich, ed., *Origins of Terrorism: Psychologies, Ideologies, Theologies, States of Mind*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Berntzen, L. E, Sandberg, S. (2014). "The Collective Nature of Lone Wolf Terrorism: Anders Behring Breivik and the Anti-Islamic Social Movement." *Terrorism and Political Violence*. Vol 26 (5).
- Burton, F., Stewart, S. (2008). "The 'Lone Wolf' Disconnect," STRAT FOR Global Intelligence. Available at: http://www.Stratfor.com/weekly/lone-wolf_disconnect. [Accessed 5 Feb.2019].
- Burke, J. (2017). "The myth of the 'lone wolf' terrorist." *The Guardian*. Available at: <https://www.theguardian.com/news/2017/mar/30/myth-lone-wolf-terrorist>. [Accessed 2 March 2019].
- Borchgrevink, A. (2012). *A Norwegian Tragedy: Anders Behring Breivik and the Massacre on Utoya*. Cambridge: Polity Press.
- Brynielsson at al. (2012). Analysis of weak signals for detecting lone wolf terrorists, 2012 European Intelligence and Security Informatics Conference.
- Gill, P. (2015). *Lone- Actor Terrorism: A Behavioral Analysis*. New York: Routledge.
- Graham-McLay, C. (2019). "Death Toll in New Zealand Mosque Shootings Rises to 51." *The New York Times*, May 2. Available at: <https://www.nytimes.com/2019/05/02/world/asia/new-zealand-attack-death-toll.html>. [Accessed 5 Feb.2019].
- Global Terrorism Index. (2015). *Measuring and understanding the impact of terrorism*. Institute of Economisc and Peace, Sydney.
- Global Terrorism Index. (2016). *Measuring and understanding the impact of terrorism*. Institute of Economisc and Peace, Sydney.
- Hamm, M. S. (2002). *In Bad Company: America's Terrorist Underground*. Boston: Northeastern University Press.
- Hamm, M. S, Spaaij, R. (2017). *The Age of Lone Wolf Terrorism*, Columbia University Press.
- Hemmingby, C, Bjørgo, T. (2016). *The Dynamics of a Terrorist Targeting Process: Anders B.Breivik and the 22 July Attacks in Norway*. London/New York: Palgrave Macmillan.

- Hewitt, C. (2003). *Understanding Terrorism in America: From the Klan to Al-Qaeda*. New York: Routledge.
- Hoffman, B. (2006). *Inside Terrorism*. New York: Columbia University Press.
- Jenkins, B. (2011). *Stray Dogs and Virtual Armies: Radicalization and Recruitment to Jihadist Terrorism in the United States since 9/11*. Santa Monica, CA: RAND.
- Joscelyn, T. (2016). Terror Plots in Germany, France Were 'remote-Controlled' by Islamic State Operatives. *FDD's Long War Journal*. Available at: <http://www.longwarjournal.org/archives/2016/09/terror-plots-in-germany-france-were-remote-controlled-by-islamic-state-operatives.php>. [Accessed 1 March, 2019].
- Krstic, M. (2018). Terrorism lone wolf, *Bezbednost*, iss1, vol 60, Beograd.
- Malthaner, S, Waldmann, P. (2014). "The Radical Milieu: Conceptualizing the Supportive Social Environment of Terrorist Groups." *Studies in Conflict & Terrorism* 37(12).
- Malthaner, S. et al. (2017). "D5.4 Lone Actor Radicalisation Subscript", FP7 PRIME Project.
- McCauley, S, Moskalkenko, S. (2014). "Toward a profile of lone-wolf terrorists: What moves an individual from radical opinion to radical action?" *Terrorism and Political Violence*, 26, no. 1.
- McLagan, G, Lowles, N. (2000). *Mr. Evil: The Secret Life of Racist Bomber and Killer David Copeland*. London: John Blake Publishing.
- NYPD. (2014). Threat to U.S. 'Growing Exponentially with ISIS.' *CBS News*, September 11. Available at: <https://www.cbsnews.com/news/terror-threat-to-us-growing-exponentially-with-isis-nypd-says/>. [Accessed 5 May 2019].
- Pantucci, R. (2011). "A Typology of Lone Wolves: Preliminary Analysis of Lone Islamist Terrorists". The International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence, London.
- Petersmann, S. (2019). Christchurch: the myth of the lone wolf attacker, DW. Available at: <https://www.dw.com/en/christchurch-the-myth-of-the-lone-wolf-attacker/a-47970011>. [Accessed 22 April 2019].
- Simon, J. (2013). *Lone Wolf Terrorism: Understanding the Growing Threat*. Amherst, NY: Prometheus Books.
- Seierstad, A. (2016). Is Norwegian mass murderer Anders Breivik still a threat to Europe? *Newsweek*. Available at: <https://www.newsweek.com/anders-breivik-neo-nazi-suing-norway-asne-seierstad-447247>. [Accessed 2 March 2019].

- Schuurman, B, et al. (2017). "Lone Actor Terrorist Attack Planning and Propaganda: A Data Driven Analysis.", *Journal of Forensic Sciences*, Available at: 10.1111/1556-4029.13676. [Accessed 22 Jan. 2019].
- Schuurman, B, et al. (2015). "The Hofstadgroup Revisited: Questioning its Status as a 'Quintessential' Homegrown Jihadist Network". *Terrorism and Political Violence* 27(5).
- Simon, J. D. (2013). *Lone Wolf Terrorism: Understanding the Growing Threat*. Prometheus Books.
- Spaaij, R. (2012). *Understanding Lone Wolf Terrorism: Global Patterns, Motivations and Prevention*. New York: Springer.
- Turpin-Petrosino, C. (2015). *Understanding Hate Crime: Acts, Motives, Offenders, Victims, and Justice*. New York: Routledge.
- White, R. J. (2003). *Terrorism: An Introduction*. Belmont, CA: Wadsworth.